

Nyelvészeti alapfogalmak

Bevezetés

- Alapfogalmak
- A nyelv egységei
- Nyelvészeti részterületek
 - Mivel foglalkozik?
 - Mire használjuk a nyelvészetet?

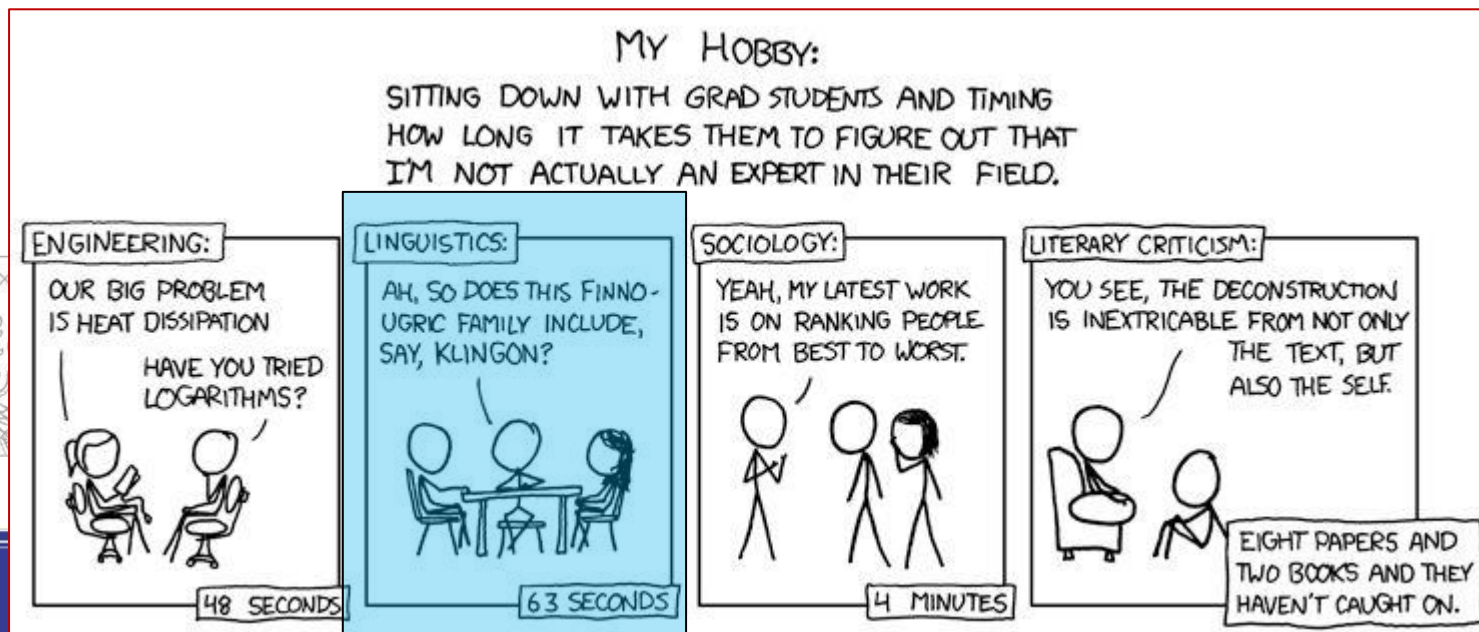

Alapfogalmak

- Mi a nyelv? Miből áll? Mire való?
 - **Communication** of thoughts and feelings through a system of **arbitrary** signals, such as **voice sounds**, **gestures**, or **written symbols**.
 - Szavakat alkotó **beszédhangokból** álló **jelrendszer** mint a **gondolatok kifejezésének** és a **társadalmi érintkezésnek** az eszköze.

Példák nyelvekre

- Természetes nyelvek: magyar, angol, orosz, hindi...
- Mesterséges nyelvek: eszperantó, idó, volapük, sinda, klingon...
- Programnyelvek: C, Java, Prolog...

A nyelv szintjei

- **Beszéd**
- **Írás**
- **Nyelv- és beszédtechnológia: nyelv = írás?**
- **A számítógép számára a nyelv elsődlegesen írásbeli**
- **Ember számára elsődlegesen szóbeli:**
 - ~18 hónaposan már kétszavas mondatokban beszélünk (de nem írunk!)
 - Írástudatlanok nem „beszédtudatlanok”

Mi alkotja a nyelvet?

Könnyen törnek a drága okostelefonok

- [Index](#)
- 2013. szeptember 24., kedd 11:03

Négy okostelefon vett részt a készülékekhez biztosítást áruló SquareTrade [legutóbbi tesztjén](#), melynek során másfél méteres esést, 10 másodperces víz alá merülést és asztalon való csúsztatást kell túlélni, lehetőleg karcmentesen. A legnépszerűbb készülékek gyártói, az Apple és a Samsung nem szerepelt túl jól.

A Google által gyártott Moto X bírta legjobban a terhelést, a teszten 4,5 pontot kapott. A második helyezett az Apple tavalyi modellje, az iPhone 5 lett 5 ponttal, míg a legfrissebb 5S 5,5 pontot, az olcsóbb 5C pedig 6 ponttal zárt. A Samsung Galaxy S4 legsérülékenyebb készülék, 7 ponttal.

Nyelvi alapegységek

- **Nyelv szintjein más-más alapegységek**
- **Intuitíve tudjuk, de nehéz definiálni...**
- **a nyelvet nyelvi információt hordozó, a későbbi feldolgozás számára releváns egységekre bontjuk – szegmentálás/tokenizálás**

Szó szintje fölött

- **Bekezdés?**
- **Mondat?**

The highlight of the event will be the great parade on Saturday. Other scheduled events include a bicycle Trial show, the motorbike stunts of Zoltán Angyal, along with beer drinking, drumming, rope pulling, and arm-wrestling competitions.

Az esemény fénypontja a szombat délben induló motoros felvonulás, melyet a kerékpáros Trial bemutató, Angyal Zoltán motoros kaszkadőr bemutatója, sörivó-, doboló-, kötélhúzó- és szkanderverseny követ.

- **Mi egy mondat?**

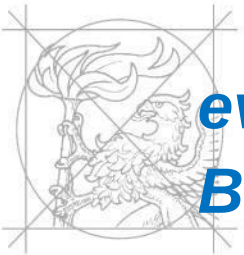

Mondat

- Szóban hangsúlyok, írásban írásjelek határolta, egy gondolatot tartalmazó egység
- Problémák:
 - szóban nem egyszerű megállapítani
 - írásban nincsenek írásjelek (címek, versek, chat...)
 - írásjel nem mondathatárt jelöl (rövidítések, emotikonok...)

evi2992: szia pircsi:)

Bess21: evi:)) bass, koncentrálok Cape-re:D jah, most:D

Szó szintjén

- Mi egy szó?
- (egybeírt) jelentéses egység
- Minden nyelven?

尊敬的各位同仁

- Többszavas kifejezések?

Ivóvíz – drinking water

Hatéves

Negyvenöt éves

Szó szintje alatt

- **Szótag**
 - Egy V-t (vokális elemet) tartalmazó egység
 - Fonológiai szabályok a felépítésre:
japán: ((C)?V)+
 - Szótagíró nyelvek (koreai)

Szó szintje alatt

- Morféma
- Legkisebb jelentéses egység

csináltathatjátok
(csinál-tat-hat-játok)

Szó szintje alatt

- Fonéma
- Jelentésmegkülönböztető szereppel bíró hangi egység

/por/ - /bor/

- Nyelvek közti eltérések:
 - Magyar: 39 fonéma
 - Hawaii: 13 fonéma

Szó szintje alatt

- **Betű**
- **Helyesírási kérdés, nem nyelvészeti**
- **Hangjelölés (magyar – többé-kevésbé)**
- **Szótagjelölés (koreai)**
- **Szójelölés (kínai)**
- **Hány jel kell?**
- **Kettős betűk, mellékjelek, ékezetek**
- **Ábécé és nyelv viszonya**

Nyelvi egységek a számítógépes nyelvészetben

- **Mondat: szegmentálás**
- **Szó: tokenizálás**
- **Morféma: morfológiai elemzés, szintaxis**
- **Fonéma: beszédtechnológia**
- **Szótag: beszédtechnológia**

Nyelvi tudás vs. nyelvhasználat

- Nem ugyanaz, amit tudunk (ami a fejünkben van), és amit produkálunk (ami a szánkon)
- Kompetencia és performancia elkülönítése

Kompetencia

- Tudás
- Elmélet
- Írás
- Tervezett/felolvasott beszéd
- Langue
- Módszertan:
 - Elszigetelt tudományok
 - Részleges

Performancia

- Megvalósítás
- Gyakorlat
- Beszéd
- Spontán írás (chat, tweet...)
- Parole (Saussure)
- Módszertan:
 - Interdiszciplináris
 - Holisztikus

Alkalmazott nyelvészet

- **Nyelvészet használata adott célra**
- **Nyelvészet + más tudományág összeházasítása:**
 - **X + nyelvészet**
 - **X + lingvisztika**

Szociolingvisztika

- Nyelvészet és szociológia
- Társadalmi csoportok / rétegek nyelvhasználata (közti különbségek)
- Adott nyelvi változók vizsgálata
- Fehér középosztálybeli fiatal nők hogyan használják a *bA/bAn* ragokat?

Pszicholingvisztika

- **Pszichológia és nyelvészet**
- **Elme működése és a nyelv**
- **Kognitív nyelvészet**
- **Nyelvtanulás vizsgálata**
 - L1: anyanyelv elsajátítása
 - L2: idegen nyelv elsajátítása
- **Nyelvi zavarok: afázia, Alzheimer-kór...**

Történeti nyelvészet

- Adott nyelv(család) története
- Nyelv eredete
- Különböző korokból származó nyelvállapotok leírása
- Nyelvi és hangváltozások
- Latinból hogyan lett olasz, portugál, spanyol, román stb.?

Példa: neolatin nyelvek

- **Latin: lacte /lakte/**
- **Spanyol: leche /lecse/**
- **Olasz: latte /latte/**
- **Román: lapte /lapte/**
- **Portugál: leite /lejtö/**
- **Francia: lait /le/**
- **„Edit distance” a nyelvek között**

Igazságügyi nyelvészet

- Jog és nyelvészet
- Jogi szövegek értelmezése
- Bizonyítékok elemzése
- Bírósági eljárások nyelvezetének vizsgálata

A kapcsolattartás korlátozása vagy megvonása a gyermek érdekét, személyiségfejlődését szolgálná-e?

Semmiképpen nem gondolom, hogy a kapcsolattartás korlátozása, megvonása pedig még kevésbé szolgálná a gyermek érdekeit, avagy a fejlődésének a megfelelő ütemét.

Számítógépes nyelvészet

- Informatika és nyelvtudomány
- Folyt. köv. a félév során...